

Ö. Kovács József: *Az újkori német társadalomtörténet útjai*
Csokonai Kiadó, Debrecen, 2004, 167 oldal

Nehéz helyzetben van az, aki a történettudomány speciális szegmensével foglalkozva kíván szélesebb közönség elé lépni: saját tudását úgy kell átadnia, hogy az közérthető, a részletekben nem elvesző, olvasmányos legyen a nagyközönség számára is. A történetírásban ez általában nem jelent komolyabb kihívást, hiszen a történettudomány tárgya első pillantásban sem tűnik túl bonyolultnak, ráadásul a történész művének nyelvezete sem tér el alapvetően a hétköznapi nyelvtől. Kivételt ez alól talán csak a történelemelmélet és a historiográfia jelent, a történettudomány ezen szegmenseinek megértéséhez ugyanis olyan háttértudásra is szükség van, amellyel nem rendelkezik automatikusan a hétköznapi olvasó. A historiográfiával foglalkozó történész akarva-akaratlan kénytelen reflektálni a történetírás módszertanára, a kutatás módszerének lehetőségeire, miközben maga is szembesülhet a nyelvi kifejezőmód korlátaival vagy a tartalmi szelekció nehéz kérdéseivel.

Ö. Kovács József nemrégiben megjelent tanulmánykötetében, amelyben három kérdést jár körbe (*A társadalomtörténet németországi útjai, Újkori német város történetek, Az iparosodás társadalmi hatásai Németországban*), szintén beleütközött a fentebbi problémákba, amelyeket aztán néhol sikeresen, néhol kevésbé sikeresen sikerült megoldania. Ahogy az előszóban fogalmaz Ö. Kovács, a kötet kiadásával egyszerre próbált meg kielégíteni kutatási és oktatási célokat, jól érzékelvén, hogy a kötet tematikája nem feltétlenül a legszélesebb közönség számára nyújt majd eligazodást a német társadalomtörténet-írás útvesztőiben. Egyrészt a szélesebb közönséget minden bizonnyal hidegen hagyják a történelem megírásának alapvető problémái, másrészt a történelem iránt érdeklődőknek végképp kis részét alkotják azok, akiket kifejezetten a német társadalomtörténet problémái kötnek le. Oktatási segédanyagként azonban minden bizonnyal megfelelő áttekintést és bevezetést nyújtanak a könyv egyes fejezetei, és a kötet olvasása közben gyakran valóban az volt az érzésünk, hogy itt bizony egy egyetemi tananyag írott változatával, magyarul: jegyzettel van dolgunk. Sejtésünket csak megerősíti az a tény, hogy az első tanulmány a *Bevezetés a társadalomtörténetbe* című kötetben részben már megjelent, ez a kötet pedig közismerten az első olyan összefoglaló munka, melyben a történészhallgatók megismerkedhetnek a társadalomtörténet alapvető problémáival.

A célközönség ily módon kissé szűk, ám e réteg számára kétségkívül hasznos olvasmány lehet Ö. Kovács tanulmánykötete. Más kérdés, hogy bizonyos szerkesztési kérdésekben a recenzens minden bizonnyal másként járt volna el, ami a kötet egységességét erősítette, színvonalbeli hullámzásait pedig kompenzálta volna. Jelen formájában ugyanis a témában jártasabb kutatók (bevallottan számukra is készült a kötet) ritkán jutnak új impulzushoz a kötet olvasása közben: a jól szerkesztett és elemzésekkel egybekötött részek (az első tanulmány második

fele vagy akár a teljes harmadik tanulmány) könnyen elveszhetnek az alapvető ismereteket szinte felsorolásszerűen elének táró és nyelvi-szerkesztési gondokkal is „megáldott” részek tengerében. Nehéz helyükre tenni például az első tanulmányt lezáró életrajzokat, melyek két mondatban igyekeznek bemutatni Theodor Mommsen, Meinecke, Durkheim vagy éppen Dilthey és Max Weber munkásságát, életét. A kötetet forgató hallgatók többsége minden bizonnyal hallott már róluk, az ismeretlenebbeket viszont a pár mondatos bemutatást követően sem fogja jobban ismerni.

A második tanulmány olvasásakor (*Újkori német várostörténetek – Az összehasonlító vizsgálatok lehetőségei*) másfajta zavarodottságot érezhetünk. A németországi várostörténetírás összehasonlító módszereinek bemutatásába ugyanis belekeveredett a németországi társadalomfejlődés általános vonásainak elemzése, amit ugyan a szerző elkerülhetetlennek tart az előszóban, ám valójában nehezen érthető, hogy egy historiográfiai tanulmányba miért is kellene röviden és tényleg vázlatosan leírni a német társadalomfejlődés amúgy roppant bonyolult útját. Ráadásul itt újra abba a problémába ütközünk, hogy a hozzáértő kutató nem igényli, a historiográfiai vagy várostörténeti szemináriumon résztvevő diákok pedig nem érinti a német társadalomtörténeti fejlődés pár oldalas bevezetője.

Összességében az a véleményünk, hogy Ö. Kovács tanulmánykötetete mögött komoly kutatási munka érződik, mely megért volna egy vaskosabb kötetet is, hiszen a könyv szerzője az utalásokon túlmenően is érezhetően biztonságosan közlekedik a német történetírás – gyakran politikai csatározásoktól sem mentes – lápos vidékén. Szerencsésebb lett volna egy jelentősen kibővített, nem csak bevezető jellegű utalásokkal tarkított, vaskos kötetet kiadni, amelyből aztán egyformán mazsolázhat történészhallgató és kutató.

Pócza Kálmán